

Pogled nazaj

(od 9. 8. do 15. 8.)

General Rupnik

10. 8. 1880 se je v Lokvah pri Gorici rodil general Leon Rupnik, veteran I. svetovne vojne, župan Ljubljane in protokolarni vodja slovenske protirevolucije v času okupacije. Kljub kont-

roverznosti je Rupnik še vedno ena od slabše raziskanih osebnosti slovenske zgodovine in relativno malo je znanega o njegovih motivih, pogledih in dejanski vlogi v domobranstvu. Kot verjetno najuglednejši slovenski častnik v Kraljevini Jugoslaviji se je že pred okupacijo izkazal za odločnega patriota, ko je leta 1937 v Krajujevcu razkrinkal komunistične načrte za sabotažo in tamkajšnji orožarni kraljeve vojske. znano je, da je imel po teh dogodkih več odmevnih govorov o nevarnosti boljševizma. Bil je tudi na čelu izgradnje obrambnega limesa proti Italiji, t. i. Rupnikove linije, ki pa jo je kraljevina začela graditi prepozno in ob izbruhu aprilske vojne še ni bila končana. Po okupaciji je bil Rupnik prisilno upokojen in brez vsake politične funkcije, vendar so komunisti nanj vseeno izvedli neuspešen atentat že 25. 9. 1941, ko o odporu proti OF še ni bilo ne duha ne sluha. Marca 1942 so ga skupaj s 1.120 drugimi slovenskimi oficirji internirali Italijani, a so ga po nekaj mesecih izpustili zaradi starosti. V politično življenje je vstopil junija 1942, ko ga je zasedbena oblast izbrala za župana Ljubljane po odstopu dr. Jure Adlešiča; kočljivosti sodelovanja z okupacijskim režimom se je Rupnik jasno zavedal, a ga je sprejel kot svojevrstno žrtev za obstanek in v dobro slovenskega naroda. Kot župan je bil odgovoren tudi za prve stike z Nemci, ki so mesto zasedli septembra 1943; v dogovoru z njimi in z nekaterimi slovenskimi politikmi je takrat sprejel položaj t. i. prezidenta Ljubljanske pokrajine in postal generalni inšpektor domobranstva. V obeh funkcijah sicer ni nikoli dosegel želene neodvisnosti in njegova vloga je ostala bolj ali manj omejena na upravne zadeve in javne nastope. Komunistična propaganda je iz generala kljub temu hitro naredila »kvizlinga«, precej pa so ga kritizirali tudi v protirevolucionarnem taboru, ker leta 1944 ni posredoval pri Nemcih zaradi aretacij članov odporniških gibanj, aktivnih v domobranstvu. Rupnik je idejo o uporu proti Nemcem gotovo zavračal, za kar pa je imel svoje razloge: svaril je denimo, da se Ljubljana v primeru splošne protinemške vstaje ne bi izognila usodi poljske Varšave, ki so jo Nemci zravnali s tlemi.

Njegova vizija je bila predvsem boj za uničenje boljševizma na Slovenskem, za kar je nameraval domobranstvo organizirati v vseh slovenskih pokrajinah, tudi na Štajerskem, in ga razširiti na vsaj 40.000 mož; te načrte so mu seveda blokirali Nemci sami. O generaciji povojni usodi je znano, da je imel možnost pobegniti iz begunskega taborišča v Italiji in se izogniti izročitvi FLRJ, vendar tega ni želel storiti; usoda vrnjenih domobrancev ga je povsem strla, tako da niti zase ni iskal drugačne prihodnosti. Po izročitvi je pri 66 letih pristal na montiranem procesu, kjer je po dolgih zasliševanjih v preiskovalnih zaporih deloval izmučen in vdan v usodo. Obsodili so ga na smrt z ustrelitvijo. Kazen je bila izvršena 4. 9. 1946, tik pred smrtjo pa naj bi bil zaklical: »Naj živi slovenski narod!« Glavni sodnik procesa Helij Modic je po navedbah Žarka Petana kasneje v zasebnem pogovoru izjavil, da je bila Rupnikova vloga le protokolarna in da po civiliziranih sodnih normah nikoli ne bi bil smel biti obsojen na smrt. Lokacija njegovega groba še ni znana.

Londonski govor dr. Kreka

[illegible]

10. 8. 1941 je dr. Miha Krek, vodilni član slovenske delegacije pri izgnanski kraljevi vladi, po londonskem radiu prvič nagovoril

Slovence v zasedeni domovini. V govoru je vse slovenske politične organizacije in posameznike pozval k slogi in skupnemu delu za osvoboditev in povojni nastanek Zedinjene Slovenije. Podobno sporočilo so demokratični izgnanski politiki poslali v domovino že maja 1941 iz Kaira in pri njem vztrajali vsa 4 leta okupacije. Krekov govor, ki poudarja pomen sloge in enotnosti v boju proti okupatorju, je v očitnem kontrastu z izključujočo retoriko OF, ki je v istem času že začela s širjenjem svoje propagande in prvimi atentati na Slovence.

Karel Mauser

11. 8. 1918 se je v Zagoricih pri

Bledu rodil Karel Mauser, slovenski pisatelj, pričevalec bitke na Turjaku in preganjalec komunizma. Po gimnaziji v Kranju in Ljubljani se je vpisal

na študij bogoslovja, kjer ga je doletela okupacija. Septembra 1943 se je v brezvladju po kapitulaciji Italije skupaj s še nekaterimi gorenjskimi bogoslovci zatekel na Turjak, kjer so se nameravale enote Slovenske narodne vojske utrditi pred Nemci in podpreti pričakovano anglo-ameriško invazijo. Ob partizanskem zavzetju Turjaka so bili vsaj trije od njegovih kolegov bogoslovcev takoj umorjeni, Mauser pa se je znašel v večmesečnem ujetništvu, od koder mu je uspelo uiti. Kasneje je opustil študij, vstopil v uredništvo Slovenčeve knjižnice in se lotil prevajanja in pisateljevanja. Maja 1945 se ni želel umakniti na Koroško, a ga je titostični režim tja kljub vsemu izgnal že leto kasneje. V begunskih taboriščih in kasnejši emigraciji v ZDA je njegovo literarno ustvarjanje doživelo velik razcvet: napisal je več kot 20 knjig, med njimi trilogijo »Ljudje pod bičem«, njegova dela pa so prevajali tudi v francoščino, nemščino in španščino. Umrli je leta 1977 v Clevelandu, ZDA.

Zofija Globokar

Žrtve komunističnega ubijanja na deželi

5 nedeljo, dne 4. oktobra 1942 je vaska straza iz okolice Grosupljeva odkrila v gozdu v bližini Krške vasi, grob 28 letnega Rosija Ludvika iz Velikega Mavčevca, 30 letne Zofije Globokar-ke iz Zalne; oba sta bili komunističnih lokalnih voditeljev. Vojaki so jih našli, ko sta se spuščala na dol, da bi povedali zakaj. Preden so ju ubili, so ju morali na neljovski način mučiti, kakor so je še sedaj videlo na njuni trupli. Oba sta bila pokopana ali pa so jih izločili v gnezdo, ki je bilo v bližini domače skopati. Trupla so našli skoraj popolnoma naga, a se precej dobro ohranjena in so jih sedaj prepeljali na domačo pokopališča, kjer so jo še človeški udeležni domaćim vojakom. Oba sta bila vedno dobra in zgedina in se kar ni moglo verjeti, da sta bili komunisti, da morata iztrgovati svoje življenje.

poročali, da so jo v gozdove odvedli že 2 meseca prej, skupaj s 26-letnim Ludvikom Rosijem iz Velikega Mlačeva. Vaški stražarji so njun skupni grob odkrili oktobra 1942, na obeh nagih truplih so bili razvidni sledovi mučenja. ✕

13. 8.
1942 so
po naved-
bah Črnih
bukev
partizani
umorili
30-letno
cerkveno
pevko Zo-
fijo Glo-
bokar iz
Žalne.
Medvojni
časniki so

ove odved-
aj s 26-let-
iz Velikega
i so njun
obra 1942,
o bili razvi-